

KONINKLIJKE NEDERLANDSE OUDHEIDKUNDIGE BOND

De KNOB Stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent 2018/2019

Juryrapport

Juryrapport van de KNOB Stimuleringsprijs voor nieuw onderzoekstalent 2018/2019, zoals bekend gemaakt op vrijdag 5 april 2019 tijdens de feestelijke uitreiking van de prijs bij de Vrije Universiteit in Amsterdam.

Het is een traditie dat de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond beginnende onderzoekers een podium geeft voor de presentatie en publicatie van hun onderzoek. Dat gebeurt bijvoorbeeld via het Bulletin KNOB en tijdens speciale studentenstudiemiddagen. Sinds 2008, op initiatief van afscheidnemend voorzitter Diederik Six, kent de KNOB een stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent. De prijs wordt tweejaarlijks toegekend aan een opmerkelijke wetenschappelijke scriptie, artikel of project in een van de wetenschapsgebieden die de bond behartigt.

De stimuleringsprijs viert dit jaar haar eerste lustrum, nu deze voor de vijfde keer wordt uitgereikt. De jury van de stimuleringsprijs 2018-2019 bestond uit prof. dr. Bernard Colenbrander (Technische Universiteit Eindhoven), dr. Freek Schmidt (Vrije Universiteit, Amsterdam) en stond onder voorzitterschap van dr. Petra Brouwer (Universiteit van Amsterdam). Secretaris van de jury was Jeroen Westerman, secretaris van de KNOB, ondersteund door Judith Fraune van het bureau van de KNOB.

De voorselectie voor de KNOB Stimuleringsprijs is streng. Om mee te kunnen doen heeft de student de voordracht van de scriptiebegeleider nodig, die zich daarmee ook aan het resultaat verbindt. Nieuw dit keer was dat studenten die ten minste een 8 hebben gehaald voor hun scriptie deze ook zelf mogen insturen. Twee studenten hebben dat aangedurfd, waarvan er een behoort tot de genomineerden.

Uiteindelijk zijn zeven scripties over de eerste drempel heen gekomen. Zes masterscripties en één bachelerscriptie. De spreiding over de universiteiten was net als bij de vorige edities breed. De scripties werden voorgedragen door collega's van de Technische Universiteit Delft, de Universiteit van Amsterdam, de Technische Universiteit Eindhoven, de Universiteit Utrecht, de Universiteit Gent en de Universiteit Leiden.

Van alle ingezonden scripties constateerde de jury dat de nieuwe onderzoekers duidelijk meer dan een verplicht nummer hebben opgevoerd. Hun manuscripten getuigen van grote inzet en van betrokkenheid bij het onderwerp zonder dat dit ten koste gaat van de nodige academische afstandelijkheid.

De jury heeft vier inzendingen genomineerd. De auteurs ervan zijn uitgenodigd om hun onderzoek te presenteren op 5 april 2019 aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. De winnaar van de stimuleringsprijs krijgt de prijs op basis van de scriptie. De kwaliteit van de presentaties op 5 april is dus niet van invloed geweest op het juryoordeel.

Alvorens in te gaan op de vier genomineerden wil de jury graag iedereen bedanken die betrokken is geweest bij de inzendingen. In de eerste plaats de studenten die hun vaak eerste proeve van wetenschappelijke bekwaamheid hebben voorgelegd aan een kritische jury. De jury wenst hen veel succes in het vervolg van hun loopbaan.

Dank ook aan alle docenten die de studenten begeleid, ondersteund en voorgedragen hebben. Zonder hen zou er geen scriptieprijs zijn. Ten slotte past een woord van dank aan Diederik Six, die aan de wieg stond van de stimuleringsprijs. Tastbare getuigenis van de prijs is dan ook de Six-penning die de winnaar krijgt uitgereikt.

De jury heeft haar taak breed opgevat en hanteerde verschillende criteria. Ten eerste is beoordeeld welke bijdrage het onderzoek levert aan de beoefening van de disciplines die de KNOB behartigt: de architectuurgeschiedenis, monumentenzorg, archeologie, stedenbouwgeschiedenis, geschiedenis van het landschap en de restauratiegeschiedenis en –praktijk. Andere criteria zijn: een kritische benadering van het vakgebied, de mate waarin het onderzoek consistent en eventueel ook

vernieuwend is in de aanpak en welke nieuwe inzichten het onderzoek heeft opgeleverd. Ook een toegankelijke, soepel geschreven tekst is gewaardeerd.

De jury heeft dus op basis van de scriptie vier talenten genomineerd voor de prijs. In alfabetische volgorde betreft dat de volgende onderzoeken:

Jesper Baltussen

In answer to Versailles. A wary manifesto for empirical architecture

Technische Universiteit Eindhoven

Deze scriptie bestaat uit twee delen. Het eerste deel, dat samen met Margit van Schaik is opgesteld, is al een boekwerk op zich en heeft als titel *De Architectuur van de Staat*. Het geeft een eerste, compleet overzicht van alle rijksbestuursgebouwen in Den Haag van de 19de en 20ste eeuw, waaronder alle ministeries.

Deel twee van de scriptie, van Jesper Baltussen alleen, spitst zich toe op het complex van het Binnenhof. Zijn diepgaande ontwerpanalyse gaat tot details als de plaatsing van het meubilair en de vormgeving van de deurknoppen. Baltussen laat op overtuigende wijze zien hoe er steeds weer pogingen zijn ondernomen om het interieur van het complex volgens een overkoepelend totaalontwerp vorm te geven, maar dat deze steeds weer uitmondde in aanpassing en improvisatie. De benadering van de interieurs vanuit een totaalconcept, zo blijkt, is hier niet productief, en ontkent de intrinsieke complexiteit en gelaagdheid van de ontwerpogave.

Baltussen houdt een vurig pleidooi voor 'empirische architectuur': bouwkunst die ontworpen is als een aggregatie van individuele entiteiten, maar tegelijk vormgeeft aan hun onderlinge verbondenheid. De scriptie pleit voor een meer intellectuele omgang met onze historische omgeving, waarbij onderzoek en ontwerp verenigd zijn.

De jury is onder de indruk hoe in dit werk architectuuranalyse en -geschiedenis onmiddellijk worden toegespitst op een concrete ontwerpogave. Bijzonder aan deze scriptie is dat de vraag centraal staat, niet het antwoord. De vraag aan de architect om te onderzoeken hoe de bestaande werkelijkheid kan prevaleren boven een *tabula rasa* voor een allesomvattend architectonisch concept: hoe een nieuw ontwerp het bestaande juist verrijkt, in plaats van doet verdwijnen.

Roby Boes

Rietveld als 'Lebensgestalter'. Vier woningen en een interieur voor de Werkbundsiedlung in Wenen 1929-1932

Universiteit van Amsterdam

In de eerste plaats viel bij deze scriptie de onderwerpskeuze op: hij gaat over het werk van Rietveld, die juist in de afgelopen jaren al zeer uitgebreid aan bod is gekomen bij de Nederlandse architectuurhistorici. Je moet van goeden huize komen om aan de lange lijst literatuur over Gerrit Rietveld iets substantieel toe te voegen. Roby Boes is daarin wonderwel geslaagd. De woningen die Rietveld voor de Werkbundtentoonstelling ontwierp, zijn nauwelijks bestudeerd, terwijl daar alle aanleiding voor is, vanwege de bijzondere positie van Wenen in het experimenteren met nieuwe typen woonhuisarchitectuur in de eerste helft van de 20ste eeuw. In haar scriptie laat Roby Boes in detail zien hoe Rietveld bij het project in Wenen betrokken werd en hoe hij zijn ontwerpen voortdurend aanpaste op basis van nieuwe inzichten. De scriptie is gebaseerd op gedegen archiefonderzoek. Ook de verschillende opvattingen over het moderne woonhuis in Weense en Duitse architectuurkringen en hoe Rietveld zich hiertoe verhield, komen aan bod. Bijzonder is hoe de auteur de ontwerpen interpreteert vanuit Rietvelds ideeën over de praktijk van het moderne leven. Het hoofdstuk 'De bewoner centraal' is volgens de jury het sterkst, en het meest relevante deel van deze scriptie, die bovendien niet eerder gepubliceerd materiaal ontsluit. De kwaliteit van dit onderzoek blijkt ook uit het artikel dat de auteur in december in het Bulletin van de KNOB publiceerde.

Jocelyn Kotvis

Eduard Cuypers als propagandist van koloniale schoonheid

Universiteit Utrecht

Deze bachelorscriptie behandelt een onderwerp met een actuele maatschappelijke relevantie. Er wordt tegenwoordig steeds meer onderzoek verricht naar het kolonialisme en het post-kolonialisme in de kunsten in algemene zin, maar de architectuur blijft hier nog achter. Deze scriptie wil hier verandering in brengen en richt de aandacht op de architect Eduard Cuypers. Cuypers had een fascinatie voor Nederlands-Indië waar zijn bureau veel opdrachten uitvoerde. Daarnaast hield hij zich bezig met de typologie van het woonhuis, en had zijn werk aanzienlijke invloed op de Amsterdamse School. De scriptie laat treffend de verschillende kanten van Cuypers' activiteiten zien. Ook zijn actieve schrijverschap - hij richtte drie tijdschriften op - is door Kotvis geanalyseerd, en dan met name Cuypers' esthetische opvattingen over koloniale kunst.

Het beeld van Cuypers dat uit de scriptie naar voren komt, is genuanceerd. Enerzijds bleek hij een slimme kunsthandelaar, die met kunst en opdrachten uit de koloniën goed geld verdiende. Anderzijds was hij een bevlogen kunstliefhebber met een oprechte passie voor het toenmalige 'Indië'. De jury ziet in deze scriptie een aanzet om Cuypers' werkzaamheden nader te duiden, vanuit post-koloniale theorieën.

Jasper Van Parys

Remembering Other Beauty. A Framework for an Architectural History from Christian Archaeology to Modernism

Universiteit Gent

De scriptie stelt een verrassende vraag, namelijk welke rol de vroegchristelijke kunst gespeeld heeft als bron voor de vroeg-20ste-eeuwse esthetiek van het modernisme. De auteur laat overtuigend zien dat naast de invloed van andere, bekendere vormen van primitivisme op de modernistische esthetiek, ook de vroegchristelijke archeologie van invloed was op een nieuw esthetisch ideaal waarin 'eenvoud' en 'puurheid' centraal stonden en alles wat afweek van deze esthetiek als 'leugenachtig' werd gediskwalificeerd. Op overtuigende wijze presenteert Van Parys de vroegchristelijke kunst als een katholieke variant van het primitivisme. Hij besteedt daarbij bijzondere aandacht aan de laat-negentiende-eeuwse katholieke cultus van de Romeinse catacomben, met het model in de grotten van het Limburgse Valkenburg als belangrijkste voorbeeld.

De auteur toont een grote motivatie om zijn op het eerste gezicht vaak onwaarschijnlijke hypothesen te onderbouwen en haalt daarvoor alles uit de kast. Hij geeft blijk zich meer dan grondig te hebben verdiept in het katholicisme van de 19de en vroege 20ste eeuw.

De scriptie is helder van structuur, houdt voortdurend focus, maar is ook genuanceerd en getuigt van een indrukwekkende eruditie. Het onderzoek biedt interessante perspectieven in verdere verbreding en verdieping van de studie naar de vroege periode van het modernisme, bijvoorbeeld naar de rol van het nationalisme en het ultramontanisme.

De auteurs van deze vier mooie scripties dingen mee naar de stimuleringsprijs. Aan de prijs zijn de zilveren Six-penning, een jaar lidmaatschap van de KNOB en een geldbedrag van 500 euro verbonden. De prijswinnaar wordt uitgenodigd om een artikel in het Bulletin KNOB te publiceren – als dat nog niet was gedaan.

In de allereerste plaats is de prijs bedoeld als aanmoediging: niet alleen voor de uiteindelijke winnaar, maar voor al het nieuwe talent dat zich aandient op de Nederlandse en Vlaamse universiteiten. De jury is van mening dat het niveau van de vier genomineerde scripties optimistisch stemt. Een nieuwe generatie onderzoekers bestudeert de wetenschapsgebieden die de KNOB behartigt, op originele en professionele wijze.

Graag maken wij dan nu de winnaar bekend.

De jury was unaniem in haar keuze. De KNOB-stimuleringsprijs 2018-2019 gaat naar een uitvoerig en zorgvuldig uitgevoerd onderzoek dat in zijn eindresultaat een nieuwe dimensie heeft toegevoegd aan de bestaande inzichten. Het valt bovendien op door een brede cultuurhistorische benadering, een heldere opzet en uitwerking en de vele interessante vondsten en creatieve inzichten. Ten slotte ziet de jury in de gepresenteerde analyse veelbelovende perspectieven voor verdere verdieping in vervolgonderzoek.

De winnaar van de KNOB-stimuleringsprijs voor nieuw academisch talent is

Jasper Van Parys met zijn scriptie *Remembering Other Beauty*.

Namens de jury,

Dr. Petra Brouwer, voorzitter
Dr. Jeroen Westerman, secretaris

Amsterdam, 5 april 2019